

GRADSKE PROMETNICE

OSNOVNI PARAMETRI PROMETNOG TOKA

SVEUČILIŠTE
JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU

JOSIP JURAJ STROSSMAYER
UNIVERSITY OF OSIJEK

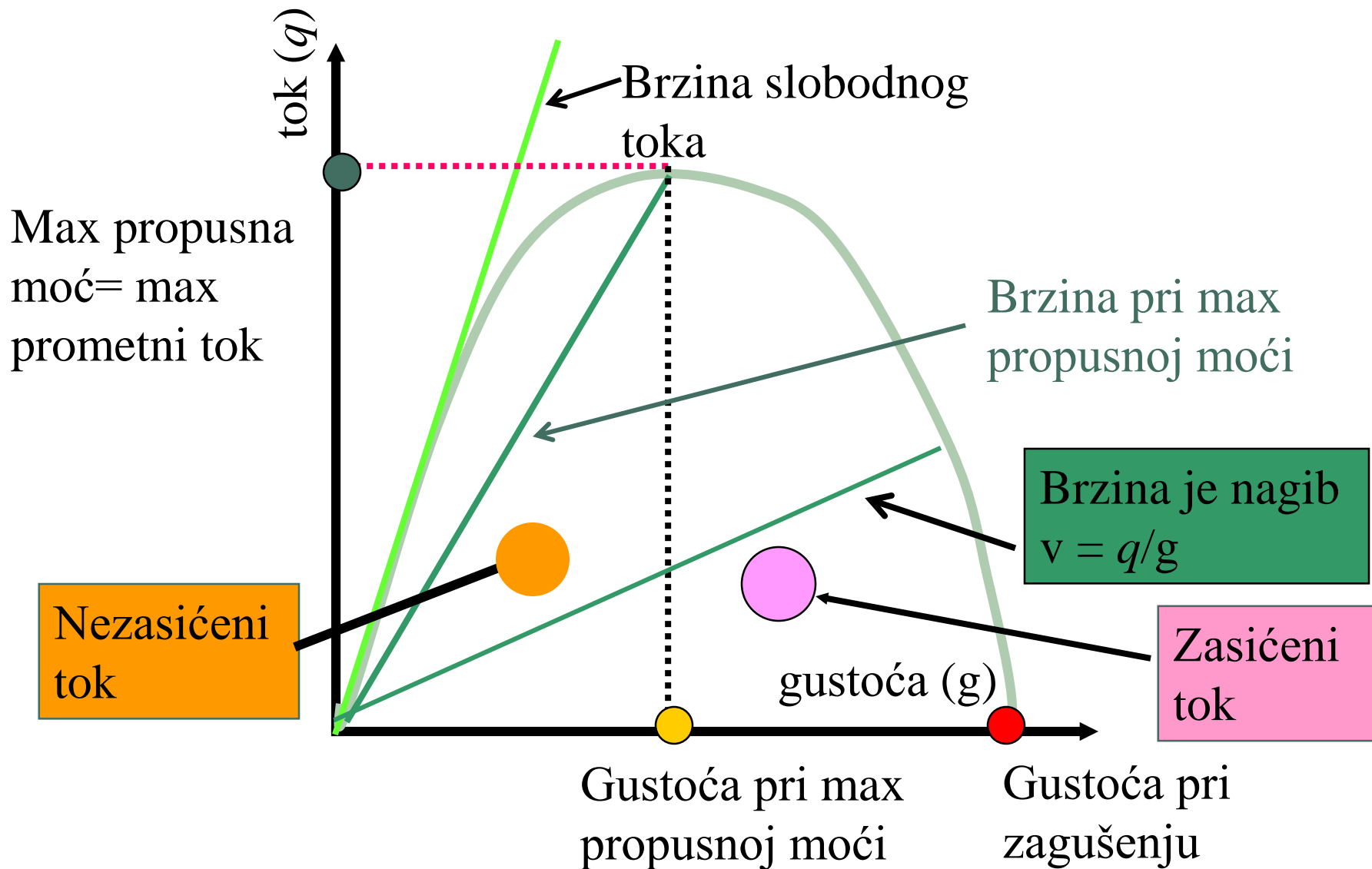
SADRŽAJ

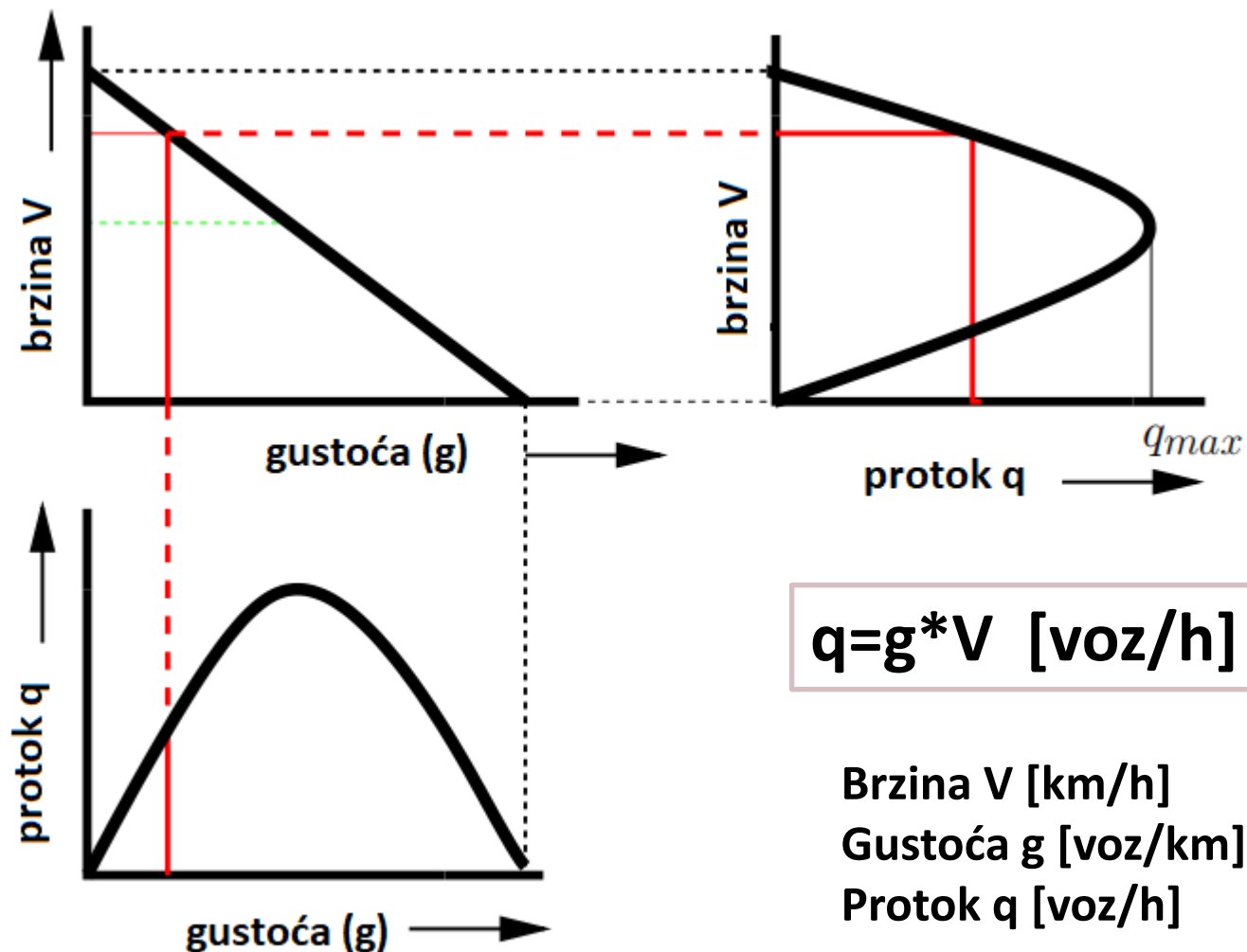
- DIJAGRAM PROMETNI TOK – GUSTOĆA - BRZINA
- PROMETNO OPTEREĆENJE
- MODELIRANJE PROMETNOG TOKA
- PLANERSKI POKAZATELJI PROMETA PGDP, PDP, DP
- MJERODAVNO PROMETNO OPTEREĆENJE
- STRUKTURA PROMETNOG TOKA
- GRAFIČKA INTERPRETACIJA PROMETNOG TOKA
- PROPUSNA MOĆ
- POKAZATELJI UVJETA ODVIJANJA PROMETA
- RAZINA USLUŽNOSTI

MAKROSKOPSKI TEMELJNI DIJAGRAM PROMETNOG TOKA (ODNOS PROTOK – GUSTOĆA)

MAKROSKOPSKI TEMELJNI DIJAGRAM PROMETNOG TOKA (ODNOS PROTOK - GUSTOĆA - BRZINA)

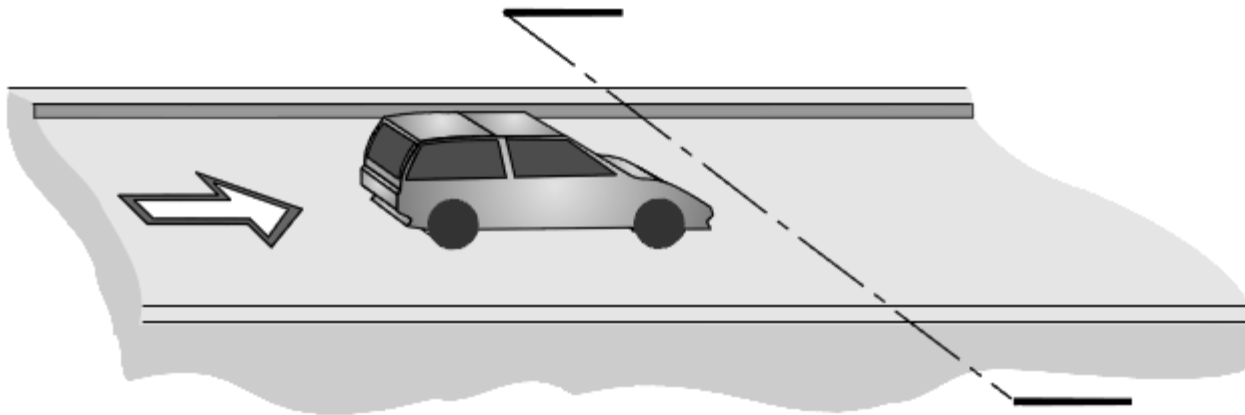

GRADSKE PROMETNICE

PROTOK VOZILA NA PRESJEKU

$$q = g \cdot V \text{ (voz/h)}$$

Protok vozila/pješaka na presjeku se definira kao broj vozila (i/ili pješaka) koja u određenom vremenskom intervalu prolaze ili se očekuje da će proći kroz određeni presjek ceste.

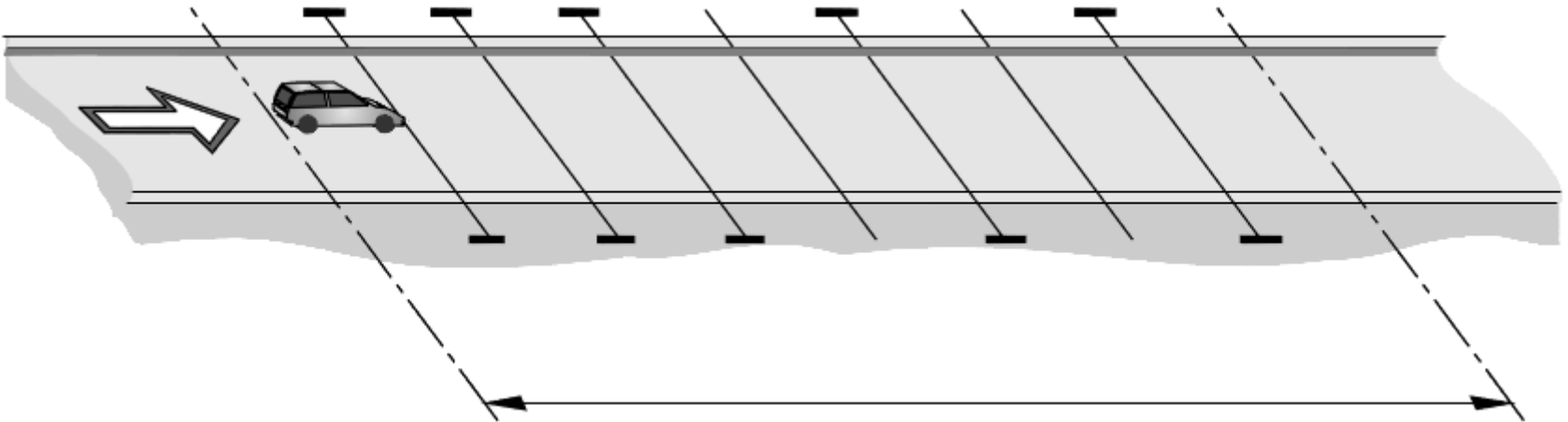

Protok vozila na presjeku

GRADSKE PROMETNICE

PROTOK VOZILA NA DIONICI

Protok vozila na dionici je protok vozila na dijelu ili dionici ceste predstavlja aritmetičku sredinu protoka na n - presjeka na dijelu ili prometnoj dionici, gdje $n \rightarrow \infty$

GRADSKE PROMETNICE

PROTOK VOZILA

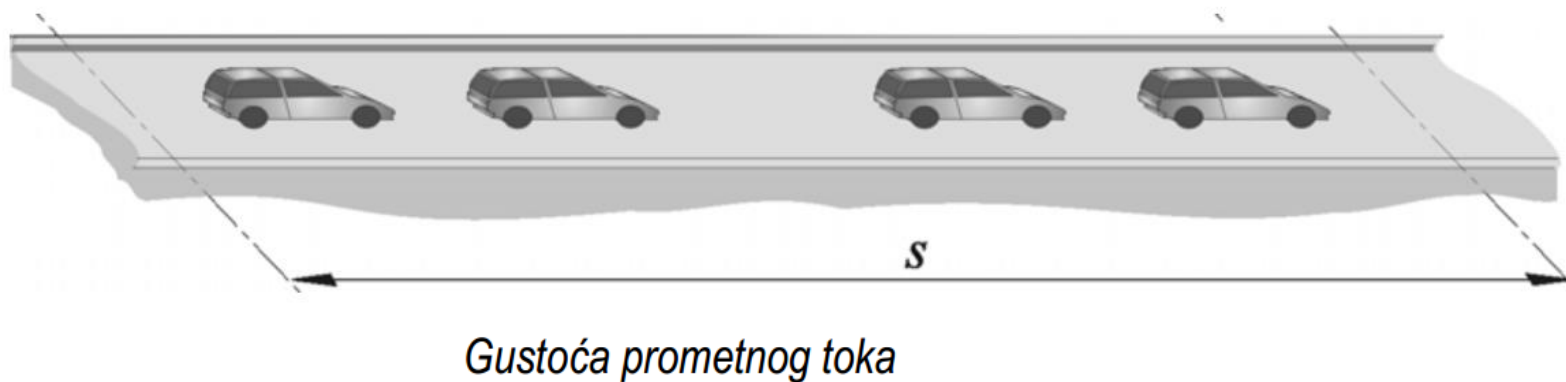
Osnovna jedinica za iskazivanje protoka vozila je broj vozila u jednom satu (voz/h).

Također, se koriste i simboli PGDP (prosječni godišnji dnevni promet, voz/dan), zatim PDP (voz/24h) kao i DP (voz/24h).

U literaturi iz engleskog govornog područja koriste se simboli AADT=PGDP, ADT=PDP i DT=DP

GRADSKE PROMETNICE

GUSTOĆA PROMETNOG TOKA

Gustoća prometnog toka je broj vozila na jedinicu duljine prometnice, po prometnom traku, po smjerovima za jednosmjerne prometnice, odnosno u oba smjera za dvosmjerne prometnice.

GRADSKE PROMETNICE

SREDNJA PROSTORNA GUSTOĆA PROMETNOG TOKA

Broj vozila po jedinici dužine promatranog odsjeka (dionice) u trenutku promatranja g (voz/km).

$$g = \frac{N}{s} \left[\frac{\text{voz}}{\text{km}} \right]$$

N - broj vozila u prometnom toku na promatranom dijelu puta u određenom trenutku,
 s - duljina dijela u kilometrima.

SREDNJA VREMENSKA GUSTOĆA PROMETNOG TOKA

Broj vozila po jedinici duljine promatranog dijela (dionice) kao aritmetička sredina više trenutnih promatranja u nekom vremenskom periodu

GRADSKE PROMETNICE

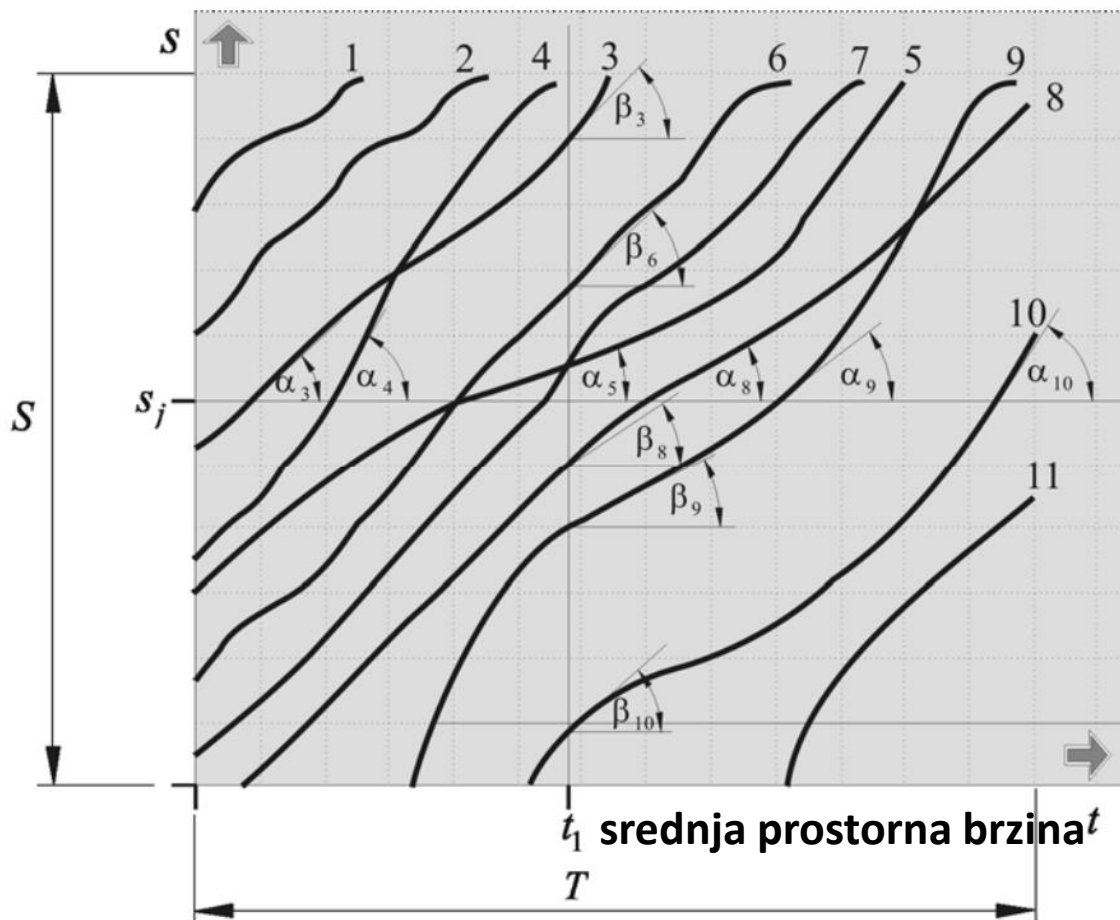
BRZINA PROMETNOG TOKA

Brzina prometnog toka je srednju vrijednost brzina svih vozila koja sudjeluju u promatranom prometnom toku.

- Ovisno o načinu promatranja protoka u odnosu na prostor i vrijeme, imamo dva pojma za definiranje brzine prometnog toka:
- a) **srednja prostorna brzina toka**, koja je vezana za odsjek puta (S), a vremenski za jedan trenutak.
  - b) **srednja vremenska brzina toka**, koja je prostorno vezana za određeni presjek puta, a vremenski za period promatranja (T)

GRADSKE PROMETNICE

BRZINA PROMETNOG TOKA U PROSTORU I VREMENU

s_j - srednja vremenska brzina
jedan presjek za vrijeme
promatranja T

$$\bar{v}_t = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m \operatorname{tg} \alpha_i$$

t_1 srednja prostorna brzina t
 T

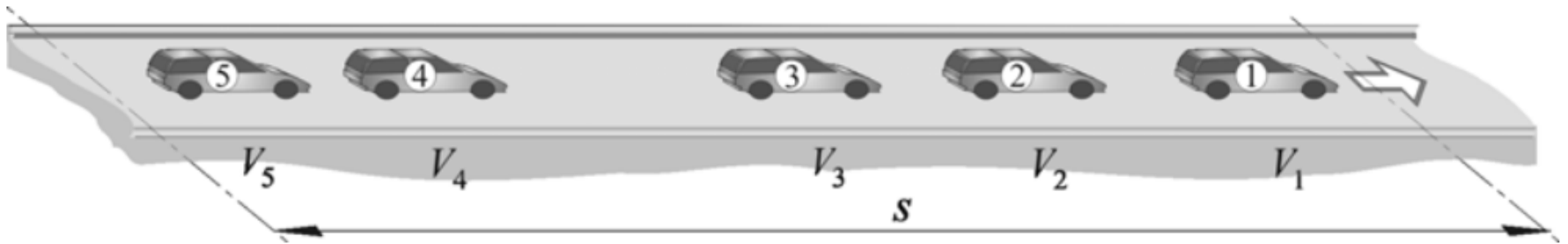
jedan trenutak na dionici ceste
duljine S

$$\bar{v}_s = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \operatorname{tg} \beta_i$$

GRADSKE PROMETNICE

SREDNJA PROSTORNA BRZINA

Srednja prostorna brzina prometnog toka predstavlja srednju brzinu svih vozila u prometnom toku na promatranom odsjeku puta. Ova brzina se u stručnoj literaturi naziva i *srednja trenutna brzina*.

$$v_s = \frac{n}{\sum_{i=1}^n \frac{1}{v_i}}$$

GRADSKE PROMETNICE

SREDNJA PROSTORNA BRZINA

Ako promatramo jediničnu dužinu ceste – vrijeme potrebno da vozilo prijeđe jediničnu dužinu brzinom v_i je $t_i = L/v_i \rightarrow t_i = 1/v_i$. Ako imamo n vozila srednje vrijeme bilo bi:

$$t_s = \frac{\sum t_i}{n} = \frac{1}{n} \sum \frac{1}{v_i}$$

Srednja brzina na jediničnoj dužini ceste bila bi $v_s = 1/t_s$

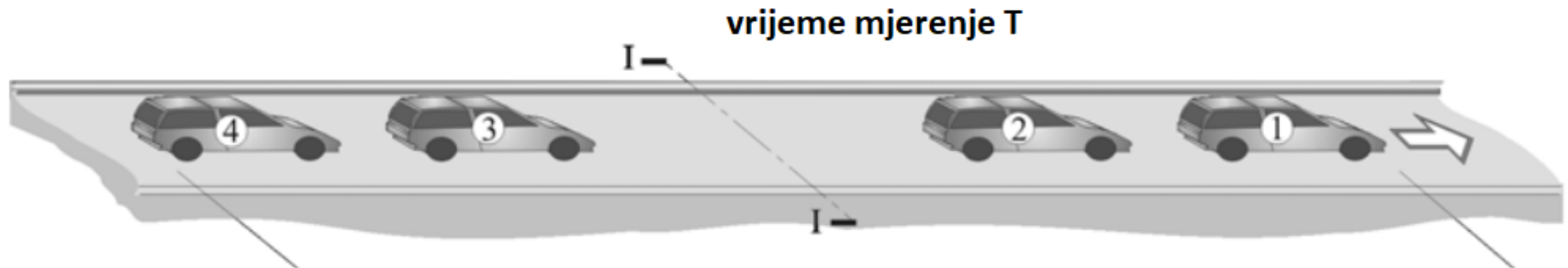
$$v_s = \frac{n}{\sum_{i=1}^n \frac{1}{v_i}}$$

Srednja prostorna brzina je **harmonijska sredina** pojedinačnih brzina.

GRADSKE PROMETNICE

SREDNJA VREMENSKA BRZINA

Srednja vremenska brzina prometnog toka predstavlja **aritmetičku sredinu** brzina svih vozila u prometnom toku koja prolaze kroz promatrani presjek puta, u određenom periodu vremena T.

$$\bar{v}_t = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N v_i$$

GRADSKE PROMETNICE

ODNOS IZMEĐU SREDNJE VREMENSKE I SREDNJE PROSTORNE BRZINE

$$v_t = v_s + \frac{\sigma^2}{v_s}$$

σ je standardna devijacija pojedinačnih brzina.

Srednja vremenska brzina bit će uvijek veća od srednje prostorne brzine, jer standardna devijacija ne može biti negativna.

Standardnu devijaciju moguće je izračunati:

$$\sigma^2 = \frac{\sum f_i \cdot v_i^2}{\sum \frac{f_i}{v_i}} - v_s^2$$

f_i je frekvencija vozila brzine v_i

ZADATAK

U jednosatnom opažanju na promatranom presjeku ceste na jednom prometnom traku u realnim prometnim uvjetima izmjerene su pojedinačne brzine vozila i učestalost brzina.

- Izračunati srednju vremensku i srednju prostornu brzinu.
- Srednju vremensku brzinu provjeriti analizom standardne devijacije srednje prostorne brzine.
- Izračunati prosječnu gustoću vozila na 1 km ceste

BRZINE v_i [km/h]	UČESTALOST f_i
40	45
45	62
50	70
54	67
60	50

Srednja vremenska i prostorna brzina

$$v_s = \frac{n}{\sum_{i=1}^n \frac{1}{v_i}} \quad \bar{v}_t = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N v_i$$

$$v_t = v_s + \frac{\sigma^2}{v_s}$$

Kvadrat standardne devijacije srednj. prost.brz.

$$\sigma^2 = \frac{\sum f_i \cdot v_i^2}{\sum \frac{f_i}{v_i}} - v_s^2$$

Fundamentalna makro jednadž. prometnog toka

$$q = g \cdot V \text{ (voz/h)}$$

BRZINE v_i	UČESTALOST f_i	$f_i \cdot v_i$	f_i/v_i
40	45	1800	1,125
45	62	2790	1,3777777778
50	70	3500	1,4
54	67	3618	1,240740741
60	50	3000	0,8333333333
249	294	14708	5,976851852

GRADSKE PROMETNICE

BRZINE v_i	UČESTALOST f_i	$f_i * v_i$	f_i / v_i
40	45	1800	1,125
45	62	2790	1,3777777778
50	70	3500	1,4
54	67	3618	1,240740741
60	50	3000	0,8333333333
249	294 = q (voz/h)	14708	5,976851852

RJEŠENJA

SREDNJA VREMENSKA BRZINA	$\Sigma f_i * v_i / \Sigma f_i = 50,03$
SREDNJA PROSTORNA BRZINA	$\Sigma f_i / \Sigma (f_i / v_i) = 49,19$
PROVJERA	
KVADRAT STANDARDNE DEVIJACIJE VS	$\Sigma f_i * v_i / \Sigma (f_i / v_i) - (v_s)^2 = 41,19$
SREDNJA VREMENSKA BRZINA	$v_s + \sigma^2 / v_s = 50,03$
GUSTOĆA	$g = q / v$
	$\Sigma f_i / v_s = 5,9768519$

GRADSKE PROMETNICE

VREMENSKA PRAZNINA U KOLONI VOZILA INTERVAL SLIJEĐENJA VOZILA

Interval slijeđenja vozila u prometnom toku predstavlja **vrijeme između prolaska dva uzastopna vozila** kroz zamišljeni presjek promatranog odsjeka puta (čeonni prolazak vozila).

Osnovna jedinica za iskazivanje intervala slijeđenja vozila je sekunda.

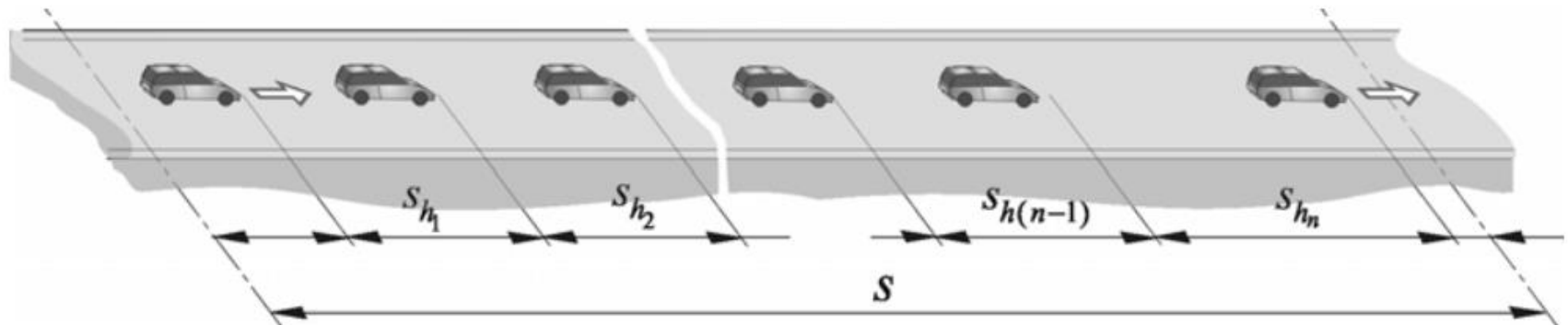
Interval slijeđenja vozila služi u inženjerskoj praksi kao osnovni indikator kvalitete odvijanja prometa na određenoj lokaciji.

GRADSKE PROMETNICE

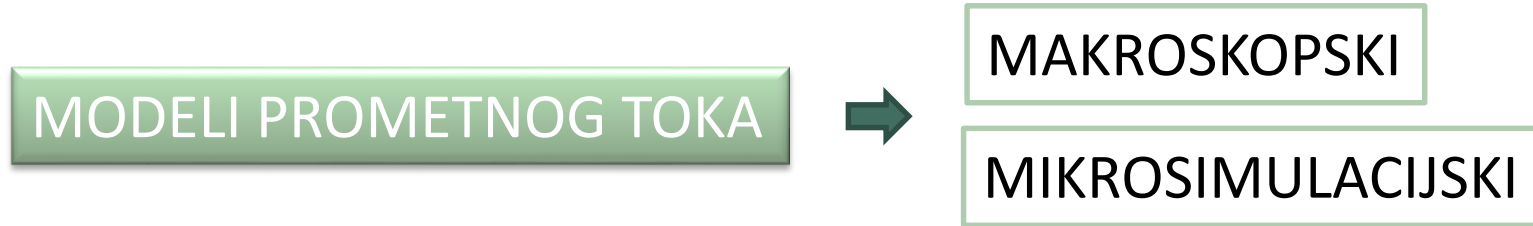
PROSTORNA PRAZNINA U KOLONI VOZILA RAZMAK U SLIJEĐENJU VOZILA

Razmak slijeđenja vozila predstavlja prostorni razmak između dva uzastopna vozila u prometnom toku i najčešće se označava sa S_h , a izražava u metrima.

Sa stajališta realnih prometnih tokova na odsjeku puta razmak u slijeđenja predstavlja srednju vrijednost svih razmaka slijeđenja između uzastopnih vozila u određenom toku na promatranom odsjeku ili dionici puta.

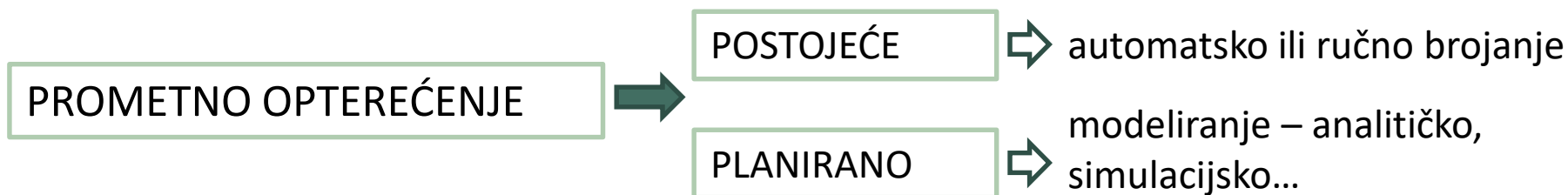
MODELI PROMETA

Makroskopski modeli opisuju ponašanje prometnog toka koristeći prosječne vrijednosti brzine, gustoće i intenziteta toka promatrajući ga kao kontinuiranu cjelinu (prema zakonima kontinuuma, kao fluid).

Mikrosimulacijski modeli polaze od promatranja zakonitosti kretanja pojedinih elemenata toka tj. pojedinih vozila i njihove interakcije. Inkorporiraju modeliranje ponašanja vozača i u pravilu su stohastički.

GRADSKE PROMETNICE

Prosječan godišnji dnevni promet (PGDP) predstavlja srednju vrijednost dnevnog prometnog opterećenja (24 - satno opterećenje) svih 365 dana godišnje.

$$\text{PGDP} = \Sigma \text{ svih vozila godišnje } / 365 \quad (\text{voz/dan})$$

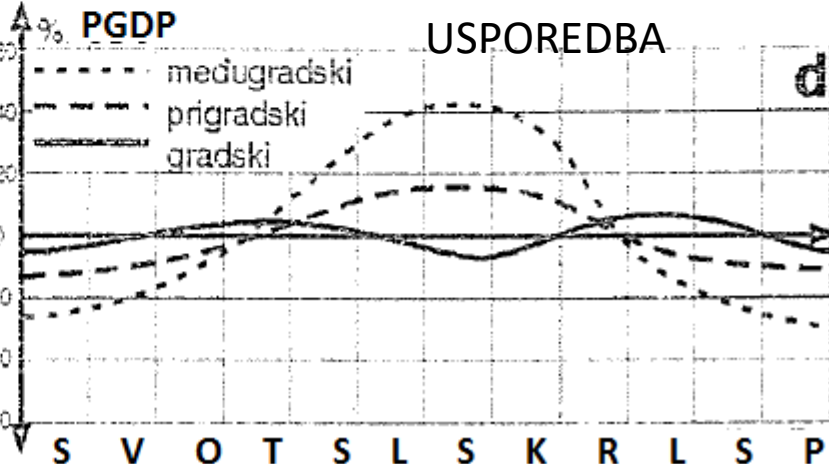
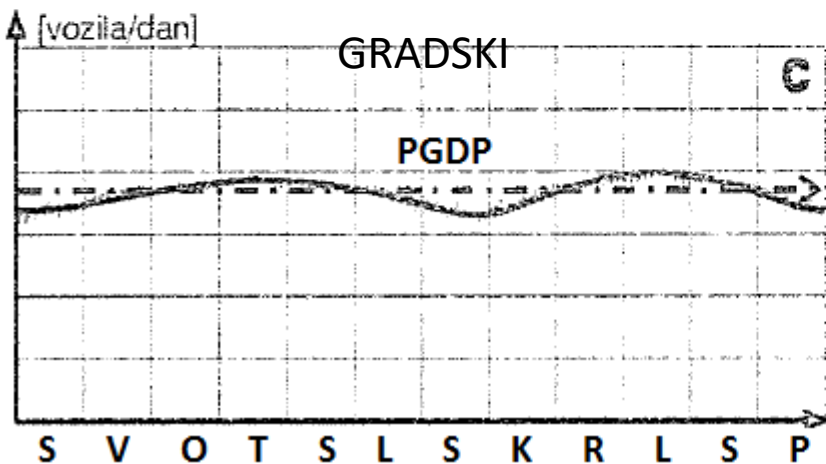
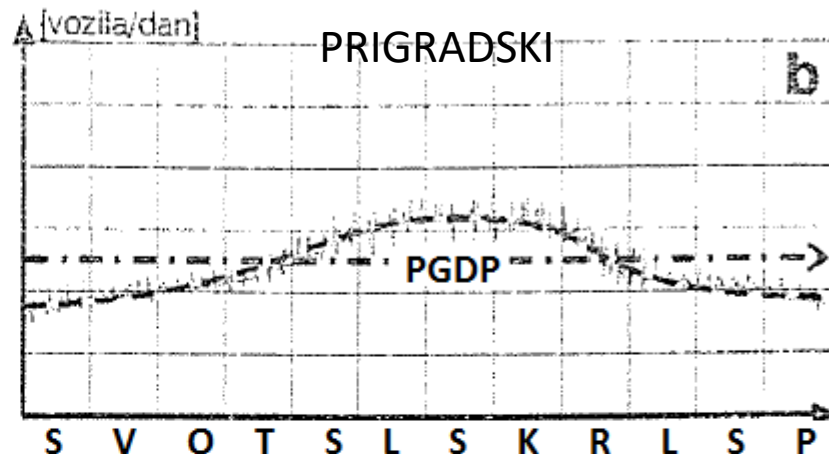
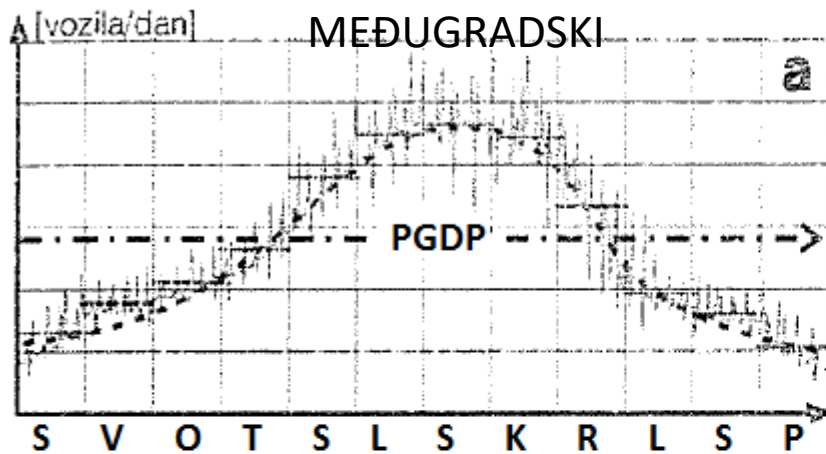
PGDP je makropokazatelj koji služi za polazne analize u postupku dimenzioniranja.

PDP – prosječan dnevni promet (voz/24h)

DP – dnevni promet (voz/24h)

GRADSKE PROMETNICE

PGDP – GODIŠNJA NERAVNOMJERNOST PROMETA

GRADSKE PROMETNICE

NERAVNOMJERNOST OPTEREĆENJA PO SMJEROVIMA

KOEFICIJENT NERAVNOMJERNOSTI

$$k_s = \frac{\text{broj vozila dnevno za opterećeniji smjer (voz/dan)}}{\text{ukupan broj vozila dnevno za oba smjera (voz/dan)}}$$

Za ujednačeno opterećenje po smjerovima koeficijent neravnornosti $k_s = 0,5$.

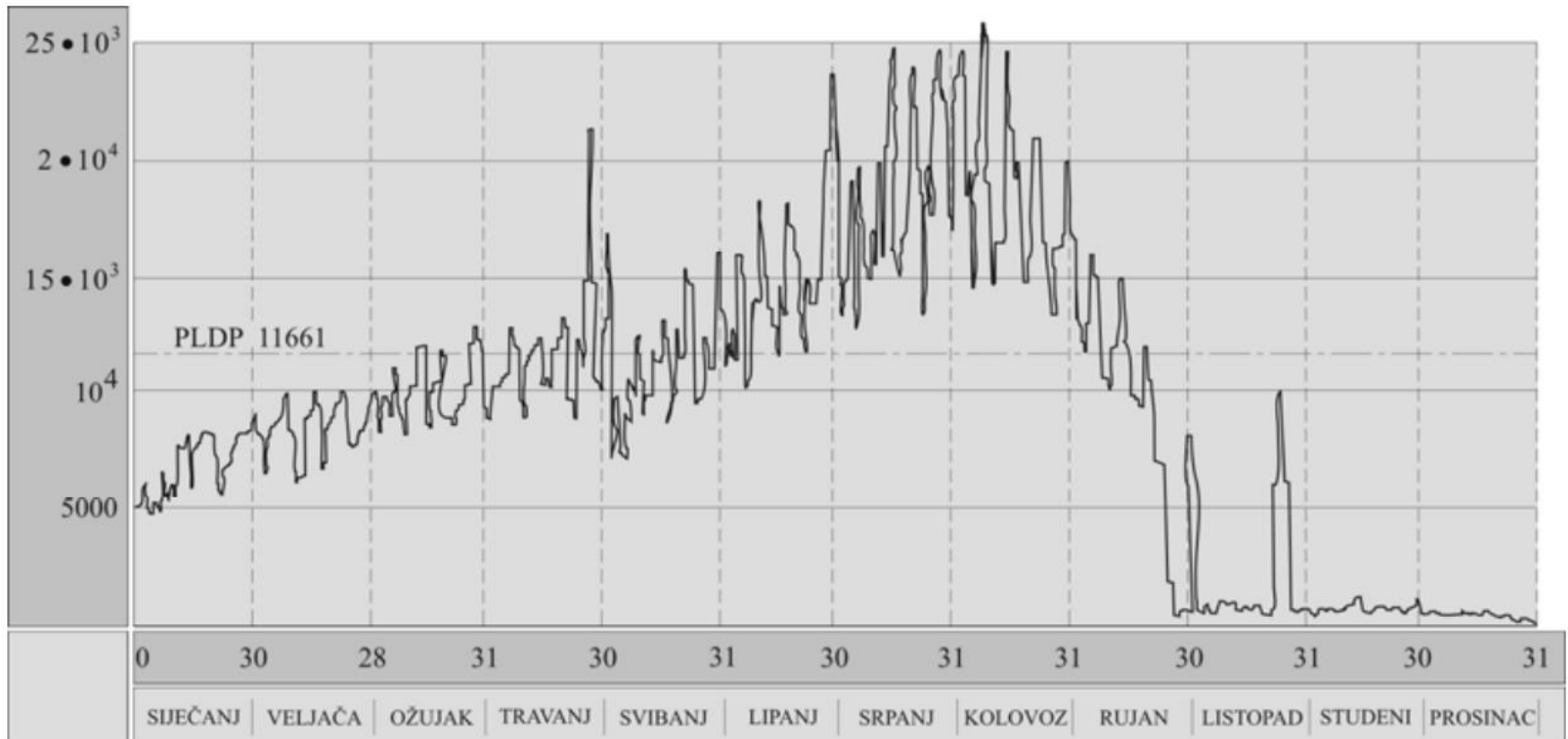
U urbanim uvjetima on se najčešće kreće u granicama 0,5 do 0,60

MJERODAVNO PROMETNO OPTEREĆENJE

PROGRAMSKI I PROJEKTNI UVJETI – MJERODAVNO OPTEREĆENJE

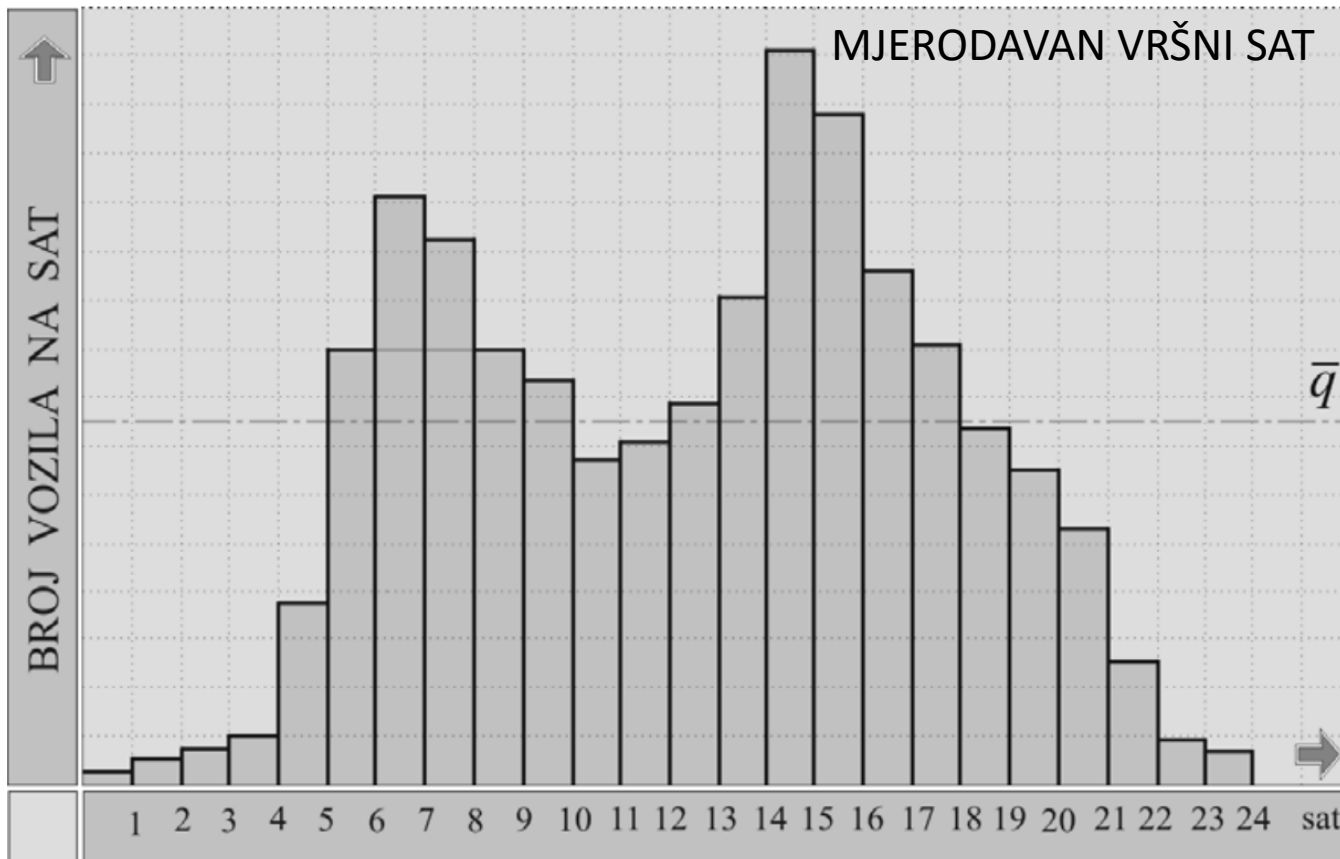
Dnevna neravnomjernost protoka vozila u periodu godine

MJERODAVNO PROMETNO OPTEREĆENJE

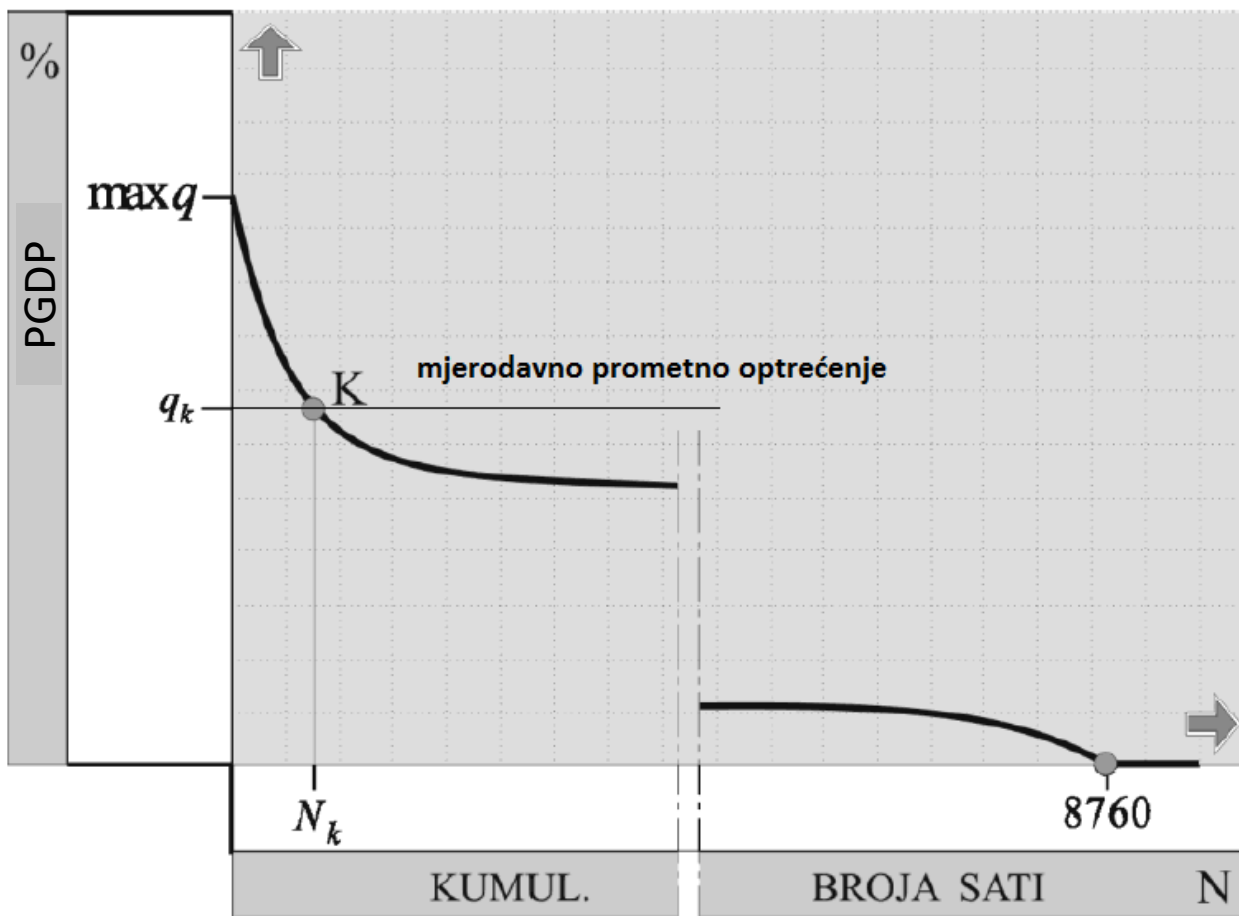
PROGRAMSKI I PROJEKTNI UVJETI – MJERODAVNO OPTEREĆENJE

Satna neravnomjernost protoka vozila u periodu jednog dana

MJERODAVNO PROMETNO OPTEREĆENJE

PROGRAMSKI I PROJEKTNI UVJETI – MJERODAVNO OPTEREĆENJE

GRADSKE PROMETNICE

MJERODAVNO PROMETNO OPTEREĆENJE q_m

Služi za dimenzioniranje cestovnih elemenata i za usporedbu varijantnih rješenja.

Mjerodavno prometno opterećenje ima ekonomske implikacije

$q_m = q_{30}$ za gradske prometnice višeg ranga, a q_{60} za ostale (voz/h)

GRADSKE PROMETNICE

Faktor n-tog sata FNS

$$\text{FNS} = \frac{q_m \times 100}{\text{PGDP}} \% = 6,5 - 8 (12) \%$$

Dvosmjerni promet na jednom kolniku

$$Q_m = \text{PGDP} \times \text{FNS}/100 \text{ (voz/h/oba smjera)}$$

Razdvojeni kolnici prema smjeru

$$Q_m = \text{PGDP} \times k_s \times \text{FNS}/100 \text{ (voz/h/smjer)}$$

THINK About It.

Promet se sastoji od određenih tipova vozila – osobnih automobila, autobusa, kamiona različitih dimenzija i nosivosti, bicikala, motocikala i dr.

1. Da li isti utjecaj na prometnu infrastrukturu, funkcionalne prometne pokazatelje i sigurnost prometa imaju različiti tipovi vozila?
2. Da li je promet na dvije različite lokacije ili u različito vrijeme na istoj lokaciji usporediv?

GRADSKE PROMETNICE

STRUKTURA PROMETNOG TOKA

Prometni tok nije homogen i u njegovoj strukturi sudjeluju:

- osobna vozila (OV),
- laka teretna vozila (LTV),
- teretna vozila (TV),
- teška teretna vozila (TTV),
- autobusi (BUS),
- tramvaji (TRM),
- motocikli (MOT),
- bicikli (BIC).

Pješački tokovi najčešće se (PJŠ) promatraju se odvojeno, ako je njihovo vođenje u poprečnom profilu odvojeno od prometnih tokova vozila.

GRADSKE PROMETNICE

STRUKTURA PROMETNOG TOKA

Da bi prometno opterećenje bilo usporedivo nehomogeni tok pretvara se u uvjetno homogeni tok uvođenjem ekvivalentnih jedinica osobnog automobila (EJA):

za bicikle i motocikle ($EJA < 1$)

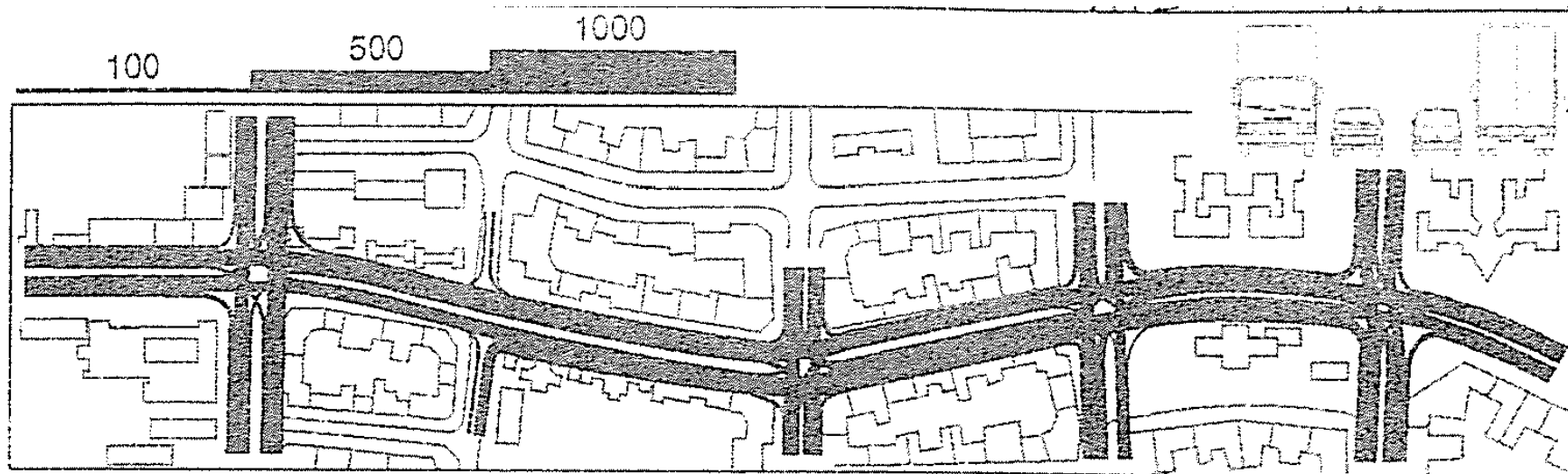
za putničke automobile ($EJA = 1$)

za sva ostala vozila ($EJA > 1$).

GRADSKE PROMETNICE

GRAFIČKA INTERPRETACIJA PROMETNOG OPTEREĆENJA

PROMETNA SLIKA OPTREĆENJA PRIMARNE GRADSKE MREŽE

GRADSKE PROMETNICE

PROGRAMSKI I PROJEKTI UVJETI – PROMETNA SLIKA OPTEREĆENJA

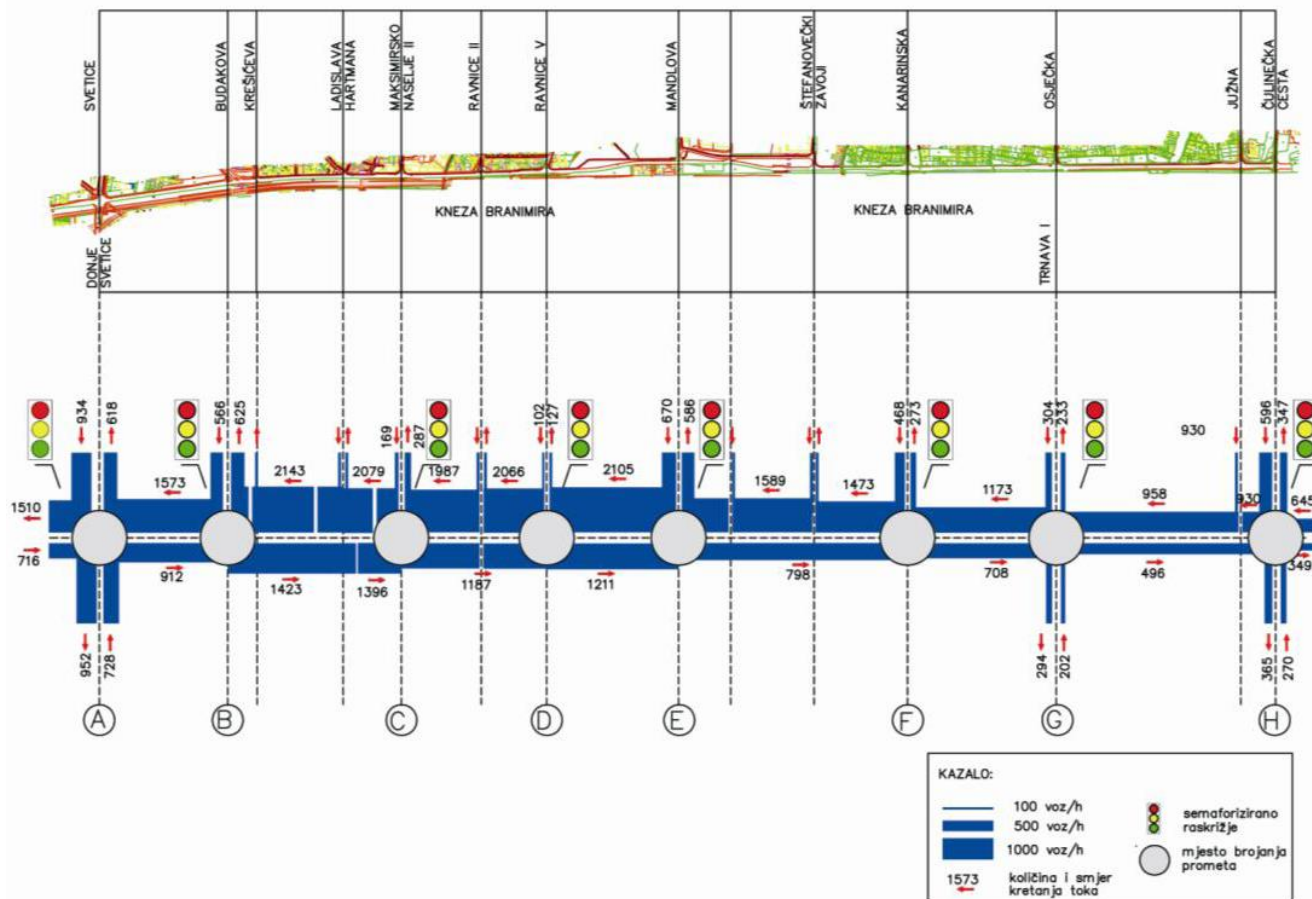
Grafička interpretacija prometnog opterećenja u zoni obuhvata

GRADSKE PROMETNICE

PROGRAMSKI I PROJEKTI UVJETI – PROMETNA SLIKA OPTEREĆENJA

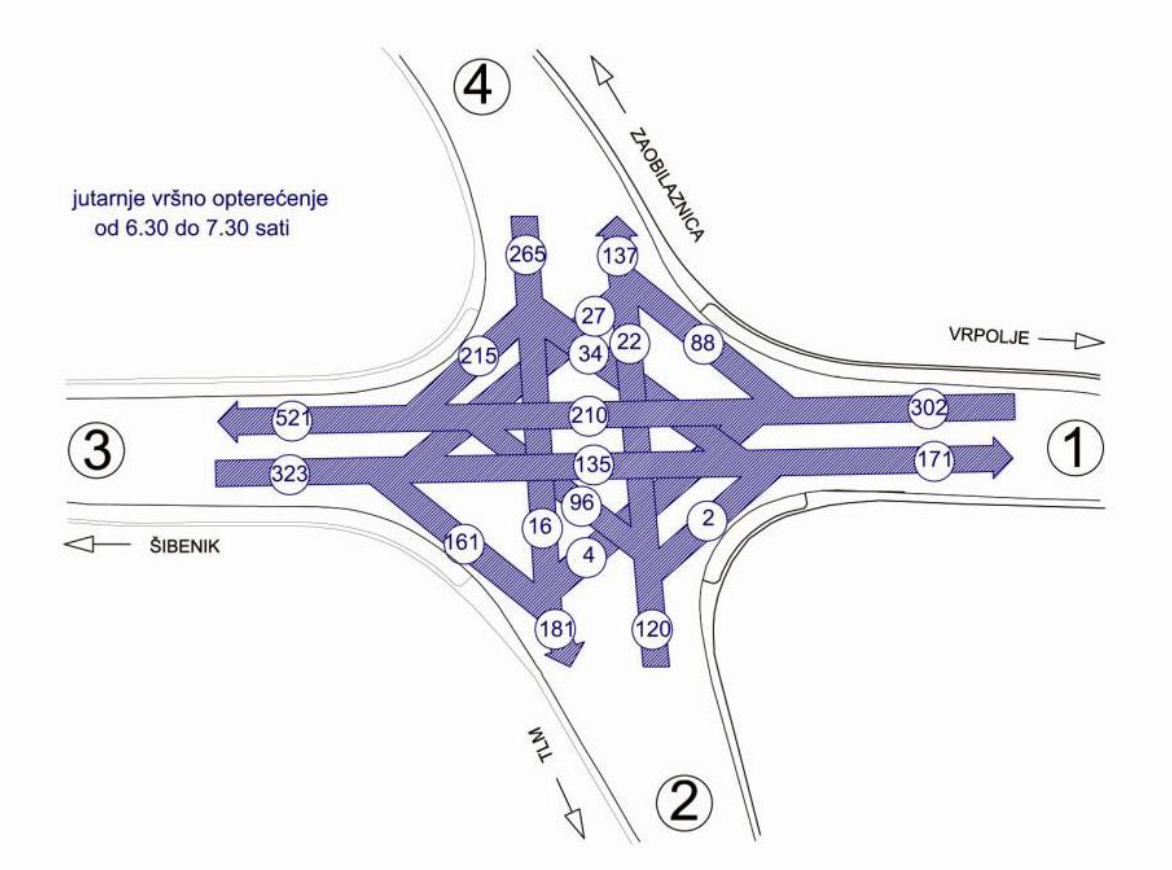
Grafička interpretacija prometnog opterećenja dionice

GRADSKE PROMETNICE

PROGRAMSKI I PROJEKTNI UVJETI – PROMETNA RAZDIoba

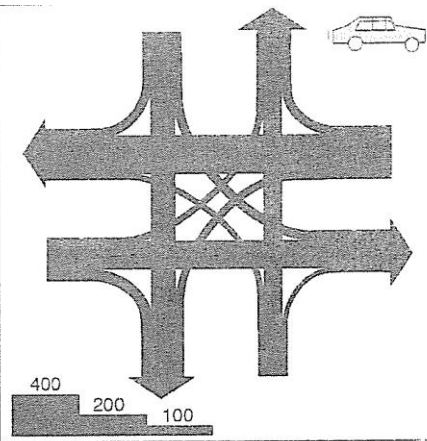
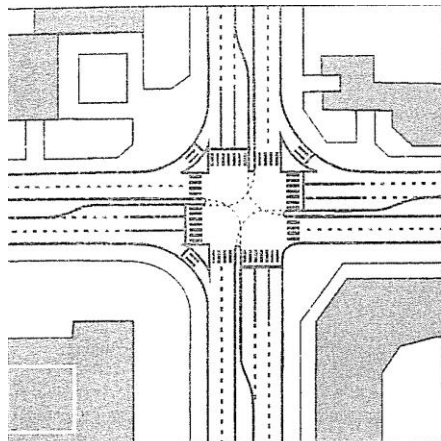
Grafička interpretacija prometnog opterećenja i prometne razdiobe raskrižja

GRADSKE PROMETNICE

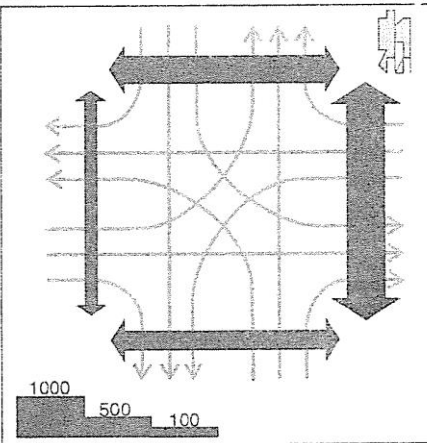
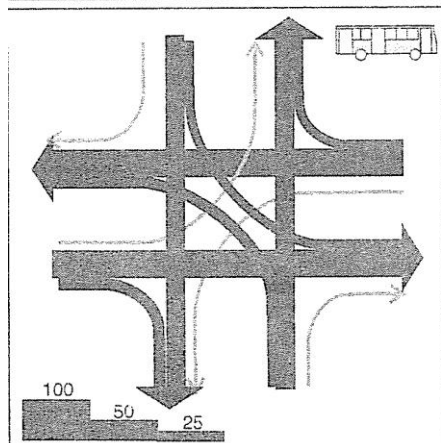
Grafička interpretacija prometnog opterećenja raskrižja za različite sudionike u prometu

PROMATRANO
RASKRIŽJE

PROMETNA
RASPODJELA ZA
OSOBNA VOZILA

PROMETNA
RASPODJELA ZA
AUTOBUSE

PROMETNA
RASPODJELA ZA
PJEŠAČKE TOKOVE

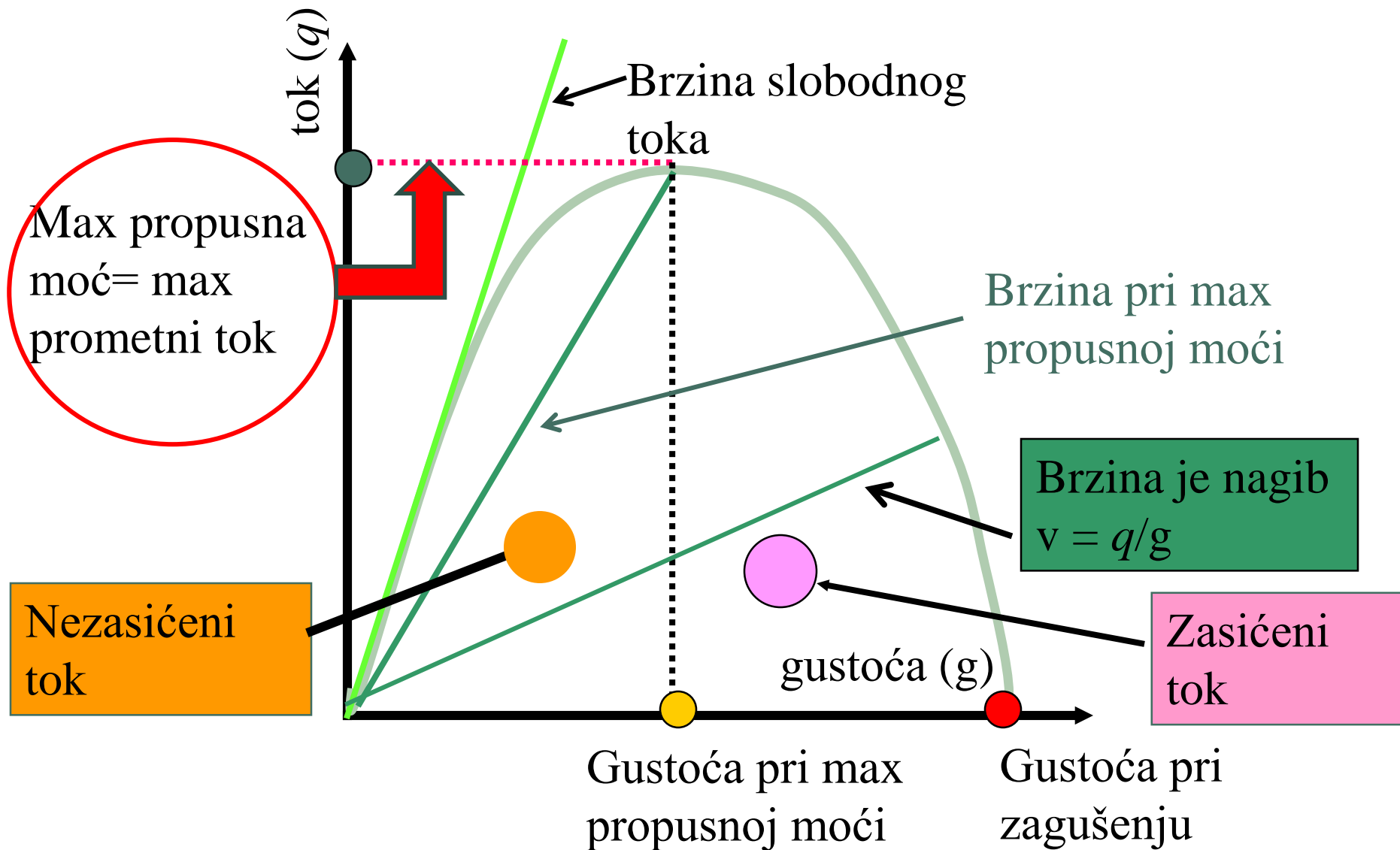
GRADSKE PROMETNICE

PROPUSNA MOĆ (KAPACITET) q_{max}

maksimalan broj vozila koji može proći kroz promatrani presjek ceste ili traka u jedinici vremena pri prevladavajućim uvjetima prometa i prometnice.

MAKROSKOPSKI TEMELJNI DIJAGRAM PROMETNOG TOKA (ODNOS TOK – GUSTOĆA)

GRADSKE PROMETNICE

POKAZATELJI UVJETA ODVIJANJA PROMETA

REZERVA PROPUSNE MOĆI (R) je razlika između propusne moći i stvarnog opterećenja

$$R = q_{\max} - q_{\text{stv}} \text{ (EJA)}$$

STUPANJ ZASIĆENJA (A) definiran je odnosom stvarnog opterećenja i propusne moći i izražava se u postotcima.

$$A = q_{\text{stv}} / q_{\max} / (\%)$$

GRADSKE PROMETNICE

RAZINA USLUŽNOSTI

Razina uslužnosti je mjera kvalitete odvijanja prometnog toka. Za sva stanja prometnog toka koji se javljaju u realnim uvjetima usvojena je podjela na 6 razina uslužnosti od A do F.

Razina uslužnosti opisuje uvjete kretanja vozila, kroz parametre:

- brzine,
- gustoće prometnog toka,
- vremenskih gubitaka,
- ponuđenog komfora,
- razine sigurnosti,
- troškova putovanja itd.

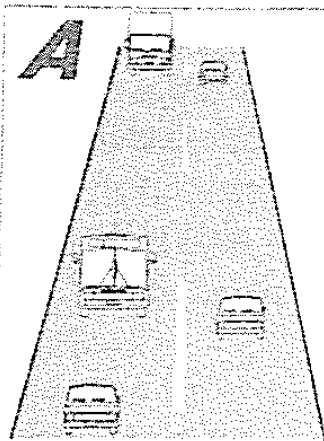
GRADSKE PROMETNICE

RAZINA USLUŽNOSTI

Razina uslužnosti A opisuje najbolje uvjete odvijanja prometa prema navedenim parametrima, razina uslužnosti E opisuje uvjete odvijanja prometa pri dostignutoj propusnoj moći dionice, a razina uslužnosti F vladaju u uvjetima zagušenja prometa.

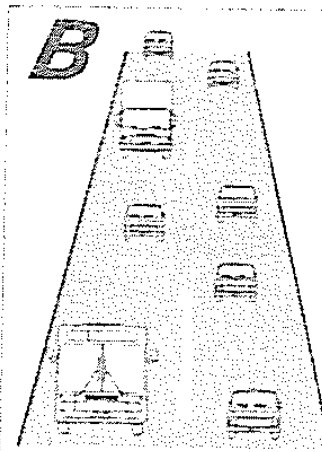
GRADSKE PROMETNICE

RAZINA USLUŽNOSTI

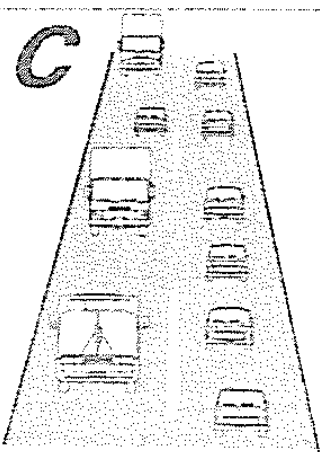
RAZINA USLUŽNOSTI A

slobodan tok
male gustoće
visoke brzine
puna sloboda manevara
visoka razina komfora

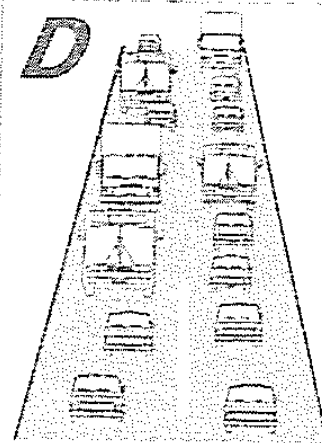
RAZINA USLUŽNOSTI B

slobodan tok
manje gustoće
visoke brzine
sloboda manevara
dobra razina komfora

RAZINA USLUŽNOSTI C

stabilan tok
srednje gustoće
ograničene brzine
ograničen manevar
srednja razina komfora

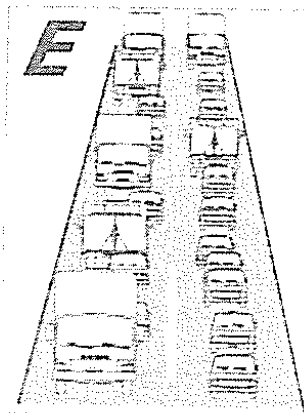

RAZINA USLUŽNOSTI D

uvjetno stabilan tok
veće gustoće
smanjene brzine
otežano manevriranje
granična razina komfora

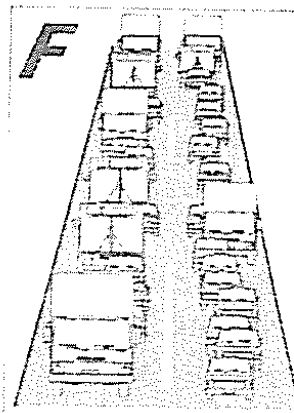
GRADSKE PROMETNICE

RAZINA USLUŽNOSTI

RAZINA USLUŽNOSTI E

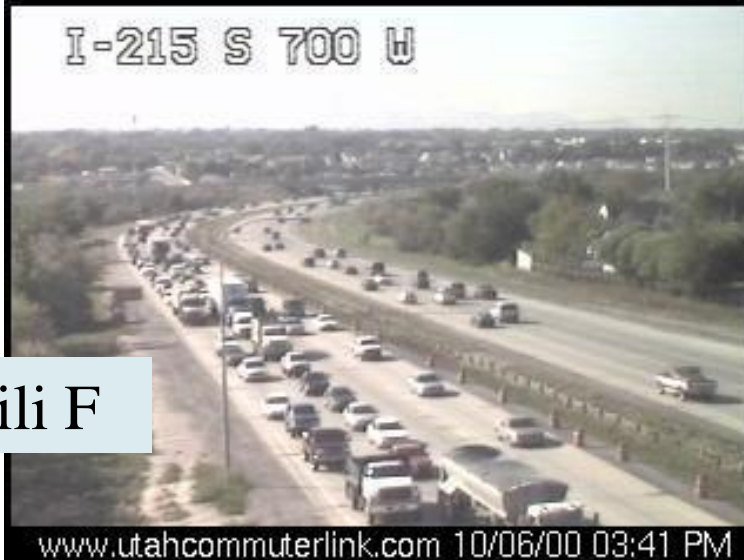
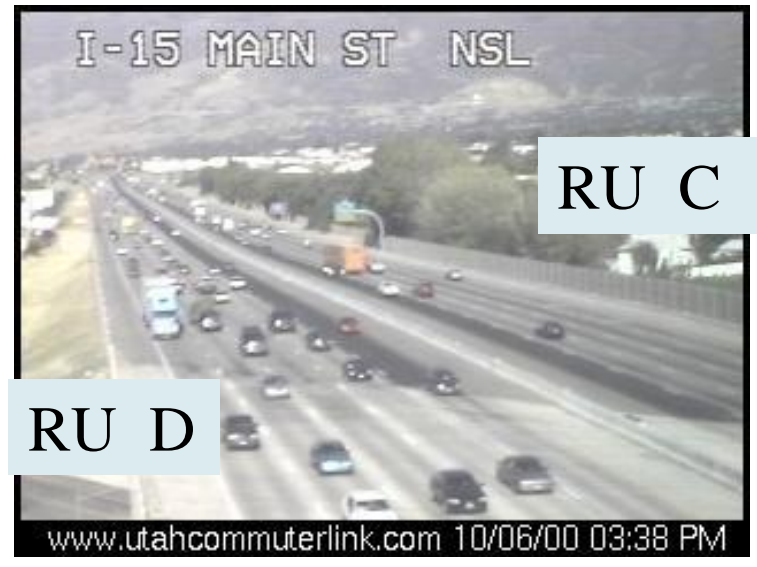
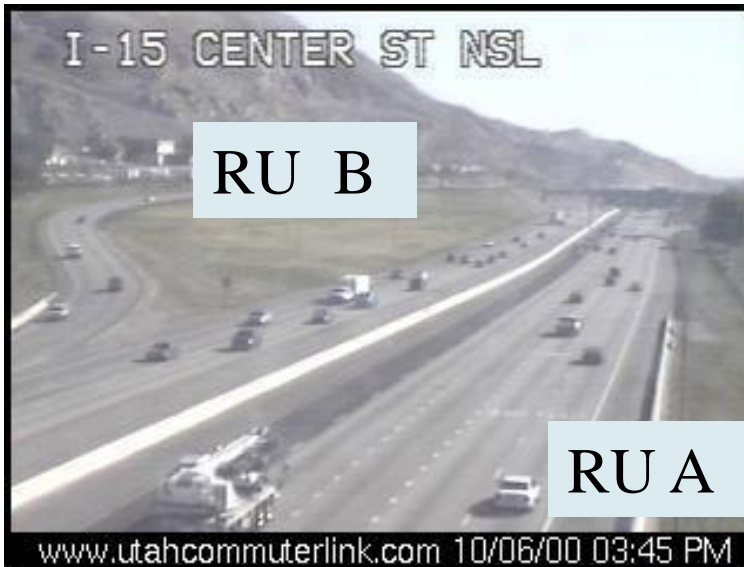
nestabilan tok s vožnjom u nizu
gustoća blizu zagušenja
protok jednak propusnoj moći
brzine bitno smanjene
onemogućeno manevriranje
mogući povremeni zastoji

RAZINA USLUŽNOSTI F

zagušenje
prisilni tok
brzina varira oko 0
onemogućeno manevriranje
protok se kreće od 0 do manje od propusne moći
duži zastoji

GRADSKE PROMETNICE

Razina usluge	Gustoća (pc/mi/ln)
A	0 - 11.0
B	11.1 - 18.0
C	18.1 - 26.0
D	26.1 - 35.0
E	35.1 - 45.0
F	> 45.0

GRADSKE PROMETNICE

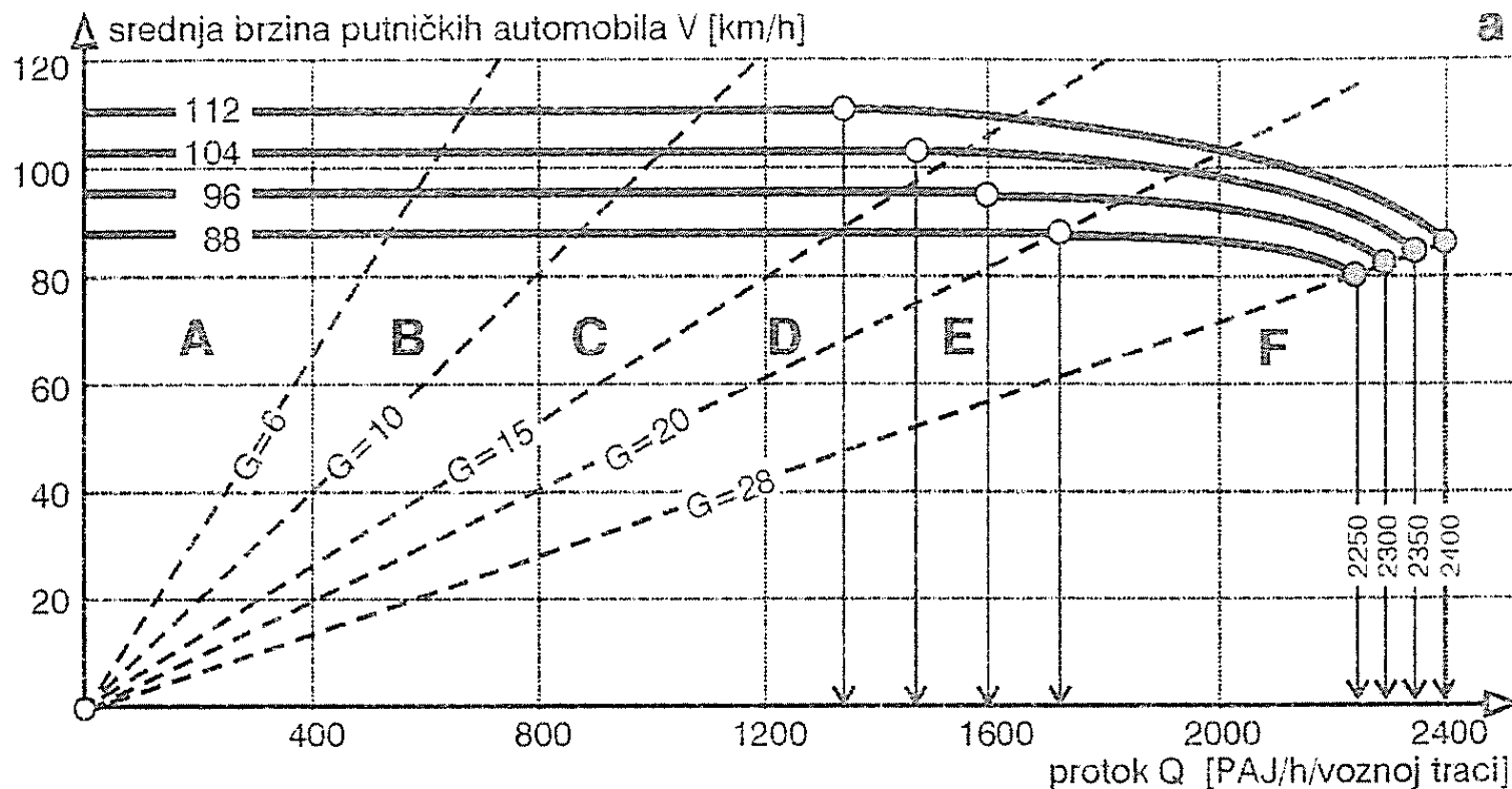
RAZINA USLUŽNOSTI ZA GRADSKE PROMETNICE

KONTINUIRANI TOK – ne postoji vanjski uzrok zaustavljanja vozila, osim prometnih uvjeta na cesti. U gradskim uvjetima to su ceste visoke učinkovitosti – gradske autoceste ili brze gradske ceste.

GRADSKE PROMETNICE SA PREKINUTIM TOKOVIMA to su ceste na kojima je prometni tok zaustavljan prometnom regulacijom, npr. semaforском signalizacijom. Većina gradskih prometnica ulazi u ovu kategoriju.

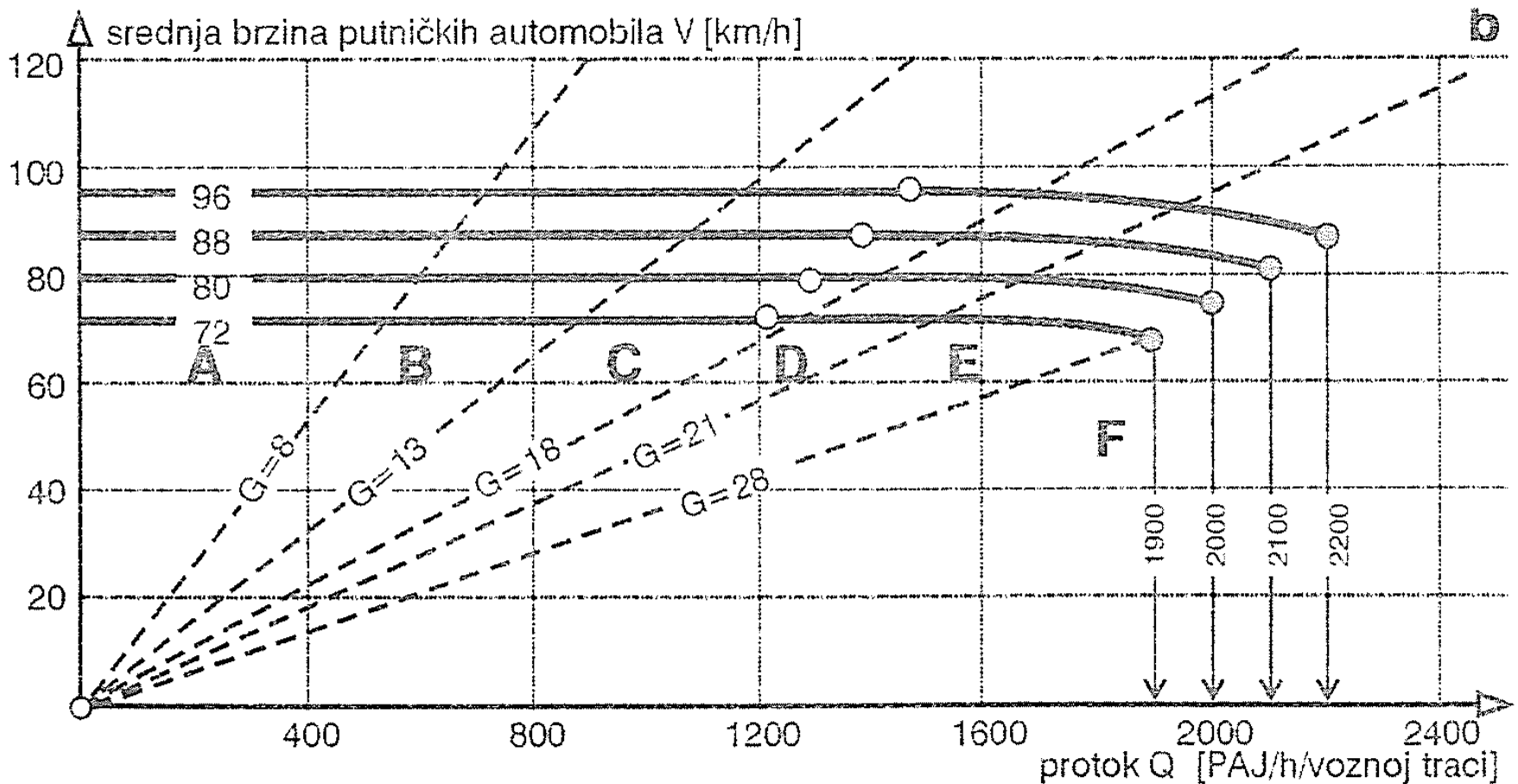
GRADSKE PROMETNICE

RAZINA USLUŽNOSTI ZA GRADSKE PROMETNICE SA
NEPREKINUTIM TOKOM – GRADSKA AUTOCESTA

GRADSKE PROMETNICE

RAZINA USLUŽNOSTI ZA GRADSKE PROMETNICE SA NEPREKINUTIM TOKOM – BRZA GRADSKA CESTA

GRADSKE PROMETNICE

RAZINA USLUŽNOSTI ZA GRADSKE PROMETNICE SA PREKINUTIM TOKOM

- definirati prostorni položaj i rang prometnice, funkcionalnu klasifikaciju
- definirati oblikovne elemente prometnice, poprečni presjek
- izvršiti podjelu na dionice – odsječke između raskrižja sa sličnim prometno-tehničkim karakteristikama
- odrediti vrijeme vožnje između raskrižja i srednju brzinu u slobodnom toku
- izračunati vremenske gubitke u raskrižju
- izrada profila brzina po odsječcima i izračun srednje brzine na dionici
- određivanje propusne moći i razine uslužnosti

GRADSKE PROMETNICE

RAZINA USLUŽNOSTI ZA GRADSKE PROMETNICE SA PREKINUTIM TOKOM

RAZINA USLUŽNOSTI	Gradska avenija Vsr (km/h)	Gradska ulica Vsr (km/h)	Ulica Vsr (km/h)
A	≥ 56 [km/h]	≥ 48 [km/h]	≥ 40 [km/h]
B	≥ 45	≥ 38	≥ 30
C	≥ 35	≥ 29	≥ 21
D	≥ 27	≥ 23	≥ 15
E	≥ 21	≥ 16	≥ 12
F	≤ 20	≤ 15	≤ 11

GRADSKÉ PROMETNICE

HVALA NA PAŽNJI